Floravaktarna i Skåne Rapporterar

Skärblad på reträtt i sydvästra Skåne

Gunnar Svensson

Figur 1. På en vägslänt S0 Munkatorp i Tosterups socken noterades 64 plantor aav skärblad 2020. På denna lokal är den ursprungligen insådd (troligen för 40–50 år sedan). Foto: Åke Svensson.

Skärblad *Falcaria vulgaris* är en flockblomstrig (Apiaceae) ört med flikiga, skärformade och vasst broskartat tandade blad. Flocken har allmänt och enskilt svepe med många tunna kala strålar. Den blommar i juli–september med vita cirka 1 mm långa kronblad [1], Fig. 2.

Skärblad förökar sig vegetativt med rotskott via ett väl utvecklat rotsystem och kan därmed bilda stora bestånd. Ännu anses den inte kunna föröka sig via frösättning i vårt land. Örten är ljuskrävande och trivs bäst på öppen, sandig-lerig och kalkhaltig mark, och finns nu mest vid åker- och vägkanter eller på gräs- och ruderatmark [2].

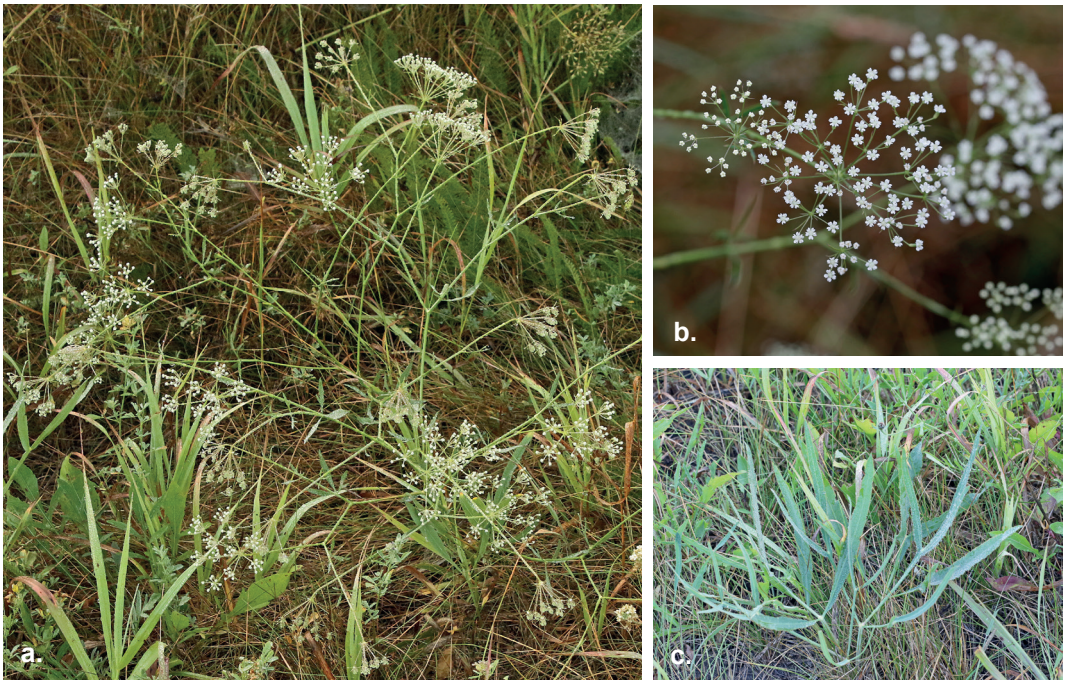
Arten är nationellt rödlistad som Starkt hotad (EN) [1].

Utbredning och historik

Skärblad finns i ett sammanhängande område från Spanien i väster, genom Centraleuropa och in i mellersta Asien [3]. I Sverige, där den anses införd med förorenat vallfrö, förekommer arten sparsamt i Skåne, Öland, Gotland, Östergötland och Uppland [1].

Skärblad beskrevs första gången i Sverige 1805 i Glemminge, en mil öster om Ystad [4]. Fries skriver 1835 att den växer mellan Glemminge och Ingelstorp [5]. Vid Weimarcks inventering av Skånes flora i mitten på 1900-talet fanns den på 18 lokaler i södra Skåne, samt på en plats i nordost (Krogstorp i Bromölla kommun 1907–1939). På ytterligare 4 platser i södra Skåne var den inte återfunnen efter 1923: Ystads hamn 1905–1911, Hedeskoga NV Ystad 1911, Vellinge 1861 och Lomma 1909, liksom lokalen vid hamnpiren i Åhus, 1912–1922. [6], (Karta 1).

I första floraväktarrapporten avseende skärblad för 1992 redovisades 9 lokaler och i rapporten för 1993 tillkom 2 (Hyltarp och Harlösa) [7, 8]. I årsrapporten för 1994 tillkom lokalen i Fuglie och i rapporten för 1995 tillkom och uppmärksammades den ”klassiska” lokalen i Glemminge [9, 10].

Figur 2. Skärblad a. hel planta. b. blommande flock. c. blad. Foton: Åke Svensson.

Tabell. Lokaler, biotoper och antal individer av skärblad i Skåne 2020–2022. * = Ny lokal

	Lokal	Kommun	Biotop	Antal 2020–2022
1	Skälderviken	Ängelholm	Ruderat gräshed i hamn	2
2	Säbyholm*	Landskrona	Ohävdad gräsmark	53
3	Stångby	Lund	Väg- och åkerkant	2
4	Harlösa	Eslöv	Kant av cykelväg/åker	18
5	Nordanå	Staffanstorp	Vägkant	0
6	Hyltarp	Svedala	Vägren	0
7	Bara	Svedala	Vägkant	0
8	Stensminne (Hyby)	Svedala	Väg- och åkerkant	0
9	Lernacken	Malmö	Kulturmark	0
10	Nyvik	Vellinge	Väg- och åkerkant	50
11	Ängavallen	Vellinge	Betesmark	300
12	Fuglie	Trelleborg	Väg- och åkerkant	10 000
13	Glemminge	Ystad	Torrbacke-slänt	105
14	Ljungatorp	Ystad	Åkerren-ruderatmark	64
15	Baldringe	Ystad	Vägkant	75
16	Munkatorp SO	Tomelilla	Vägslänt, åkerren	64
17	Munkatorp NV	Tomelilla	Slänt på borgkulle	92
18	Ramsåsa	Tomelilla	Betesmark	0
19	Listarum	Tomelilla	Betesmark	53
20	Norra Åsum*	Kristianstad	Kant av vallodling	50

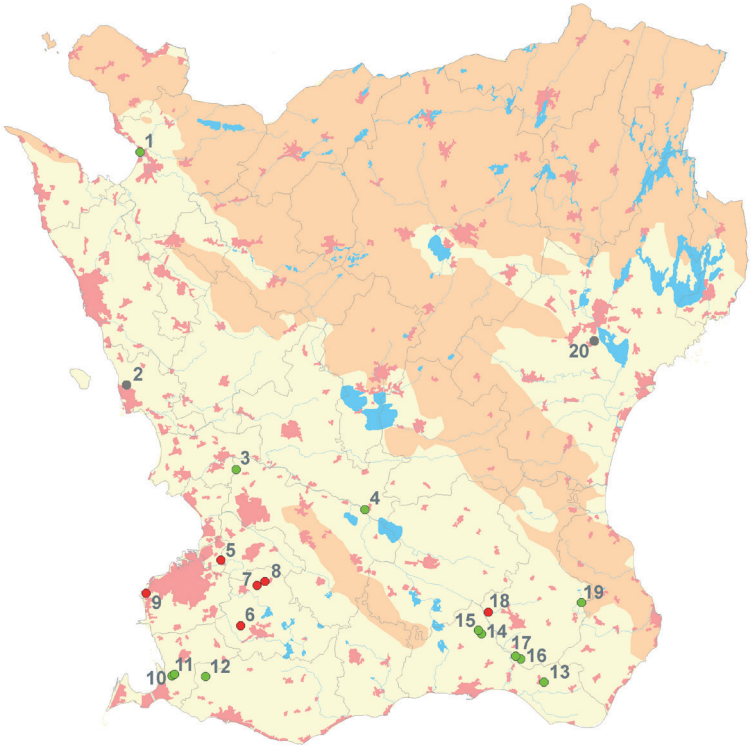
Efter Skånes Flora inventeringen 1989–2005 fanns skärblad i 15 rutor á 2,5 × 2,5 km i södra Skåne, samt på en lokal i nordväst vid Skälderviken. Arten ansågs då tämligen stabil och känd från flera platser sedan lång tid tillbaka [11]. I floraväktarrapporten för 2015 återfanns inte skärblad på 3 lokaler (Lernacken, Hyltarp och Bara) (12).

Karta 1. Skärblad i Skåne enl. Weiimarck 1985.

Redovisning – Resultat

Floraväktarna inventerade 2020–2022 de 16 tidigare kända lokalerna från Skånes Flora projektet, samt Ramsåsa (rapporterat 2010) och Ängavallen (rapporterat 2015). Skärblad återfanns på 12 lokaler men inte på 6 mestadels sydvästliga platser (Svedala, Staffanstorp och Malmö). Vid inventeringen upptäcktes en ny lokal vid Säbyholm (Landskrona), samt en i Norra Åsum (Kristianstad). Detta senare fynd är det första i Kristianstads kommun sedan 1922 i Åhus. (K.-A. Olsson, personlig kommunikation, 11 okt. 2023). Största antalet plantor (>10 000) fanns vid en vägkantsallé i Fuglie (Karta 2, Tabell).

Karta 2. Skärblad i Skåne efter 1989.
● = återfunnen 2020–2022
● = inte återfunnen 2020–2022
● = nya lokaler 2020–2022

Orsaker till minskningen

Den inhägnade plantan vid Lernacken blev till sist överväxt av gräs.

Ängskullen vid Ramsåsa var välbetad, men trots intensivt letande gjordes inget återfynd. Eftersom skärblad växte rikligt med 500 plantor 2010 och 2015, finns kanske hopp om nya rotskott.

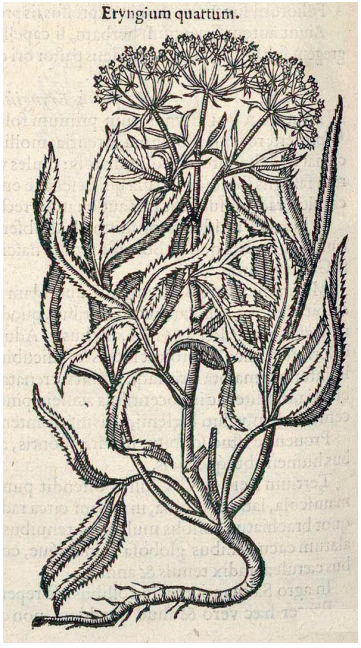
De fyra lokalerna på väg- och åkerkanter i sydvästra Skåne utan återfynd, kan ha påverkats av för tidig vägkantsklippning.

Sammanfattning

Efter att skärblad etablerat sig i Skåne i början på 1800-talet, har arten haft sin största utbredning i mitten på 1900-talet, främst i södra Skåne, och därefter varit relativt stabil. De senaste 20 åren har den försvunnit från lokaler särskilt i sydvästra Skåne. Att förhindra utarmning av växten med för tidig vägkantsslåtter, samt att ha ett lagom betestryck och hävd av naturbeten, kan hoppeligen bromsa tillbakagången. På sikt kan kanske ett varmare klimat möjliggöra frösättning även hos oss, men då måste de lokaler som finns nu bevaras.

Referenser

1. ArtDatabanken. Artfakta. Uppsala: SLU Artdatabanken.
2. Mattiasson, G. 2017. Hur sprider sig skärblad i Sverige? *Svensk Bot. Tidskr. 111* (*1*).
3. Hultén, E., Fries, M. 1986. *Atlas of north European vascular plants north of the Tropic Cancer II*. Koeltz Scientific Books.
4. Retzius, A.J. 1805. *Supplementum et Emendationes in editionem secundum Prodromi Florae Scandinaviae. Akademisk avhandlling*. Lund.
5. Fries, E.M. 1835 *Corpus Florarum Provincialium Sueciae, I, Floram Scanicam* [Floran i Skåne].
6. Weimarck, H & G. 1985. *Atlas över Skånes Flora*. Lund.
7. Floraväktarverksamheten i Skåne. Årsrapport 1992. *Medlemsblad 1993*(*1*). Lunds Botaniska Förening.
8. Floraväktarverksamheten i Skåne. Årsrapport 1993. *Medlemsblad 1994*(*1*). Lunds Botaniska Förening.
9. Floraväktarverksamheten i Skåne. Årsrapport 1994. *Medlemsblad 1995*(*1*). Lunds Botaniska Förening.
10. Floraväktarverksamheten i Skåne. Årsrapport 1995. *Medlemsblad 1996*(*1*). Lunds Botaniska Förening.
11. Tyler, T. m.fl. (red.). 2007. *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning.* Lund.
12. Mattiasson, B. 2017. Skärblad i Skåne. *Bot.Notiser 150*(*2*)

Figur 3. Skärblad ur Dodoens [Dodonaeus], R. 1583, *Stirpium historiae pemptades sex, sive libri XXX*, p. 720 f. 4